

DOCUMENTI

RIGUARDANTI ALCUNI DINASTI DELL' ARCIPELAGO

PUBBLICATI

PER SAGGIO DI STUDI PALEOGRAFICI

DA

*ALFREDO LUXORO GIUSEPPE PINELLI-GENTILE
E CARLO ASTENGO*

(Continuazione della pag. 316 del vol. III)

Ripigliamo ora questa pubblicazione rimasta per lungo tempo interrotta, a causa della sovrabbondanza dei lavori, e la riduciamo a compimento mercè la cooperazione dell' egregio signor Carlo Astengo, il quale ha cortesemente eseguita la trascrizione di non pochi atti che tuttavia ci mancavano.

I due primi documenti che qui si danno avrebbero dovuto precedere il num. 31; ma furono trovati soltanto dopo la stampa del medesimo.

LA DIREZIONE.

N. 32.

Il doge Giano Fregoso notifica a Palamede signore di Eno e Dorino signore di Metellino, le vittorie riportate su Galeotto Del Carretto, e il tranquillo stato della Repubblica.

1448, 11 aprile.

(Arch. Gov. Reg. *Litterarum* num. 14)

Magnifico concivi et affini nostro carissimo domino Palamedi de Gataluxiis Henii etc.

Magnifice concivis et affinis noster carissime. Arbitramur decere satis in benivolentia et affinitate nostra cum presentes loqui mutuoque visere nos non possimus quinque litteris inter vos caritatem excitare; nam et si antequam affinitate coniuncti essemus multa tenere nos viderentur singularem benevolentiam coniunctos, nunc eo magis quam comunia omnia esse debent qualiacumque sint vel prospera vel adversa, indicare vobis duximus nos et statum nostrum ac totam civitatem stabili quiete et in tuto esse repositam. Nam fere ab annis centum citra nulla fuit etas ubi civitas membra sua omnia in manu sua ac potestate habuerit nisi tempore nostro de quo

vobiscum congratulamur; Deo semper gratias habentes a quo omnia bona procedunt. Et cum superesset hostis unicus ianuensis patrie vetustissimus, Galeotus de Carreto, posteaquam non solum non parere civitati vellet sed esse superior, bello ei prius indicto arma contra eum movimus, et expugnato Castro Franco in quo spem omnem suam posuerat, moxque altero oppido Justina capto, undique tandem obsesso brevi confidimus superare. Quo facto nihil erit a dextris sinistrisque quod quieti et otio nostro civitatisque possit obesse. Que omnia ut futura vobis grata nunciamus. Filius vester et germanus noster dominus Ludovicus et Genevria ceterique omnes de domo nostra nobiscum bene valent. Quod quidem cum de vobis cognoverimus habebimus gratum vehementer, parati semper in animo in omnia Magnificentie vestre grata ut pro affine optimo et carissimo.

Data die XI Aprilis (1448).

Janus dux etc.

Similis domino Dorino domino Mitileni.

N. 33.

A Nicolò e Guglielmo Crispi, in favore di Domenico D' Oria.

1448, 13 aprile.

(Arch. Gov. Reg. num. cit.)

Magnificis ac potentibus amicis nostris carissimis dominis Nicolao et Gulielmo Crispis gubernatoribus ducatus Egiopelaghi (*dell' Arcipelago*).³

Magnifici ac potentes domini amici nostri carissimi. Nobilis ac generosus civis noster Dominicus de Auria videtur esse creditor quondam domini nepotis vestri de certa pecunie quantitate pro residuo precii cuiusdam triremis sibi vendite, de quo adhuc nondum satisfactionem ut equum est habere potuit. Quare Magnificentias vestras hortamur ac rogamus, ut providere velitis quod ipsi Dominico satisfactio fiat talis ut queri non possit alioquin facere; aliter non possemus quam indemnitati sue remediis iuris providere. Parati semper in omnia Magnificentis vestris grata.

Data die XIII aprilis (1448).

Janus dux et Consilium Antianorum.

N. 34.

Lodovico Fregoso al Papa, perchè impedisca il matrimonio progettato fra le case di Eno e Metellino.

1449, 22 maggio.

(Arch. Gov. Reg. num. 17)

Sanctissimo Domino nostro Pape. — Beatissime in Christo pater et

domine. Magnificus dominus Palamedes de Gataluxiis dominus Enii et alter magnificus dominus Dorinus dominus Mitileni sunt germani, et ego uxorem habeo filiam domini Palamedis. Agitur per manus quorundam quod primogenitus domini Mitileni uxorem accipiat filiam unam domini Enii suam consobrinam: quod universis qui audiunt absurdum videtur. Nam sunt in secundo gradu, et nulla causa legitima est inter eos cur hac affinitate nova coniungi debeant. Nihil est profecto, Sanctissime Pater, quod me moveat ad disuadendum ne hoc fiat nisi abhorrens coniunctio, quam in secundo gradu vel raro vel nunquam nisi maxima causa concessam nunquam audivimus, et profecto iam habet exemplum huiusmodi obtenta licentia domino Deo nostro esse permolestam. Nam aliter primogenitus ipsius domini Mitileni cum alteram consobrinam suam filiam domini Enii duxisset uxorem, semestrem unum non excessit. Puto dominum Episcopum Mitilenensem rem hanc apud Beatitudinem vestram tractaturum. Quam devotissime oro ut supplicationem illam a se reiciat tanquam absurdam minimeque honestam. Quod etsi non dubitem domino Deo nostro posse placere, ego tamen habebo ad gratiam singularem. Cum hec scriberem nunciatum michi est reverendum dominum Episcopum Mitilenensem ad Sanctitatem vestram venire et iam in Siciliam pervenisse. Quare Beatitudinem vestram quo maiore animo possum devote oro, ut in re ipsa diligenter advertat nec assentiri velit his que cum nullam honestatem continent Deo et mundo indigna viderentur. Solita semper devotione paratus.

Data Janue et fuit die XXII maij (1449).

Devotus filius Ludovicus dux etc.

N. 35.

Il medesimo al segretario Pietro da Noceto, sullo stesso argomento.

1449, 22 maggio.

(Arch. Gov. Reg. num. cit.)

Spectabili ac nobili amico nostro carissimo domino Petro de Noxeto primo cubiculario et apostolico secretario.

Spectabilis ac nobilis amice noster carissime. Videbitis quid Sanctissimo domino nostro scribimus pro quadam dispensatione in secundo gradu inter natum magnifici patris nostri domini Dorini de Gataluxiis domini Mitileni et filiam cognatam nostram magnifici domini Enii, quam ut absurdam abhorrendamque Deo et mundo improbamus; neque ad id movemur nisi conscientia tante libidinis. Ex qua etsi iam exemplum noster Dei manifeste prospectum sit, propterea quod eodem matrimonio inter alium fratrem

aliamque sororem ante menses sex mors viri subsecuta sit, timore cogimur ne etiam novo acrioreque furore dominus Deus in eos irascatur. Rogamus amicitiam vestram ut litteras quas Sanctissimo domino nostro pro re hac scribimus reddere velitis, et operam adhibere ut in re hac tam honesta tam grata Deo, Dominus noster petitioni nostre consentiat. Quod in singularem gratiam habebimus, et hoc erit inter innumerabilia vestra in nos offitia non posthabendum. Set quoniam nuperrime scribentibus hoc, nunciatum nobis est dominum Episcopum Mitilenensem in Sicilia adventasse ad vos venientem pro re suprascripta, gratissimum nobis erit si ante adventum eius Sanctissimus Dominus noster hoc desiderium nostrum cognoverit, et quid in re illa statuatur intellexerimus. Ob quam causam hunc tabellarium misimus ut a Sanctitate Sua et a vobis de ea re certi reddamur. Parati in omnia vobis grata.

Data Janue die XXII maii (1449).

Ludovicus dux etc.

N. 36.

A Nicolò Crispo e al Marchese di Caristo, raccomandandogli Bartolomeo dell' Isola.

1449, 21 agosto.

(Arch. Gov. Reg. num. 13)

Magnifico amico nostro carissimo domino Nicolao Crispo domino Sancti Urini (*dell'isola di Santorino*) etc.

Narravit nobis, magnifice amice noster carissime, dilectus noster Bartholomeus de Insula esse sibi negotium coram Magnificentia Vestra; et ab ea ius sibi reddendum fore; ad nos oravit velimus eam operam dare quod magnifica amicitia vestra in iure sibi non desit. Nos cum probe sciamus vix unquam eos posse reprehendi qui iustitie favent, eandem rogandam duximus, velit huic Bartholomeo servitori nostro ius summarium dicere: ita quidem ut liqueat veritati et iustitie locum fuisse. Quod etsi etiam sine ullis precibus integritatem vestram facturam fuisse certo confidamus, accipiemus tamen loco beneficii. Parati semper in omnem amplitudinem vestram.

Data XXI augusti (1449).

Similes littere fiant magnifico amico nostro carissimo domino Marchioni Caristi (*Antonio signor di Caristo in Negroponte, Marchese titolare di Bodonitza*) etc.

Ludovicus dux.

N. 37.

A Tobia de Lazario, per notificargli essersi il Papa ricusato di concedere le dispense occorrenti alla conclusione del divisato matrimonio, e per dargli istruzioni relative a questo particolare.

1449, 23 settembre.

(Arch. Gov. Reg. num. 17)

Ludovicus etc. — Thobie da Lazario in partibus Orientis. Dominus Archiepiscopus Mitileni, qui ad Dominum nostrum Papam missus fuerat pro impetranda dispensatione affinitatis contrahende inter magnificum dominum Dominicum Mitileni etc. et cognatam nostram, vacuus reversus est. Nam dominus noster Papa ut rem minus quam honestam improbavit. Hoc dicimus ut possitis instare pro re vobis commissa. Que etsi multis rationibus fienda nobis videatur, posteaquam ab hac spe deciderunt facilius etiam factu nobis videtur. Et quoniam de hoc desiderio nostro colloquium habuimus cum ipso domino Archiepiscopo, poteritis cum illuc redierit secum omnia comunicare, quoniam non dubitamus eum consilio et desiderio nostro debere favere. Suadete magnifico domino socero nostro posteaquam ea res quam querebat effectum habere non potuit ut animum convertat ad consilia nostra: quando quidem talia sunt ut sibi nobisque omnibus honeste satisfaciatis; et curate tandem quid fieri possit intelligere, scribendo nobis frequenter quid ageritis. Cetera negotia omnia et presertim Mahone Chii curate diligenter, et omnia agite ut effectum iurium nostrorum consequamur; ita ut ante discessum vestrum omnia ea negotia recte sint composita. Scribiteque nobis sepius ut intelligamus si quid a nobis agendum supereat. Omnia apud nos in tuto sunt et quiete.

Data Janue die XXIII septembris (1449).

N. 38.

Condoglianza per la morte di Giorgio figlio del signore di Eno.

1449, 21 novembre.

(Arch. Gov. Reg. num. 17)

Domino Enii.

Magnifice ac potens tamquam pater carissime. Nuntiatus nobis fuit his diebus obitus magnifici nati vestre dominationis cognati nostri domini Georgii, quem vehementer ut equum est doluimus; nam is erat nobis non solum cognatus sed frater, in quo et pro vobis et pro nobis multa sperare posse videbamur. Quid enim dominus Deus noster voluit et nos non

velle non debemus, in re presertim de qua nemini umquam pepercit. Erimus in memoria de casu hoc et debito nostro breviores, ne Magnificentie Vestre dolorem ac molestiam renovemus. Nonnulli sepe fuere qui cum alios in huiusmodi casibus consolare niterentur, ipsi consolatione egentes in medio cursu deficere, et ubi sanare alterius dolorem arbitrarentur angere et excitare visi sunt graviorem molestiam. Non credimus apud Magnificentiam Vestram opus esse magna ad ferendum equo animo casum exhortatione. Quando quidem ad multa eiusmodi aliaque adversa ad patientiam animum vestrum sapientia caluistis. Hoc boni tandem mors habet. Quod cum nullo umquam remedio sanari potuerit, sapientes illam voluerint equo animo debere perferri. Nunc igitur illustris consors nostra his rationibus consolat Magnificentiam Vestram ut ita faciat et rogamus et hortamur. Scribit filia vestra et illustris consors nostra Dominationi vestre aliquid pro eo nato vestro et cugnato qui superest quod quidem cum tum seculari animo probemus. Magnificentiam Vestram hortamur ut a sua sententia non discedat.

Data Janue die XXI novembris (1449).

Ludovicus etc.

N. 39.

Consiglio circa i soccorsi chiesti da Dorino Gatilusio contro il Turco e l'Imperatore di Trebisonda.

1451, 19 luglio e 28 settembre.

(Arch. Gov. Cod. *Diversorum ann.* 1450-51. X. 982)

Cum ad conspectum illustris ac excelsi domini Petri de Campofregoso Dei gratia ianuensium ducis ac magnifici consilii dominorum antianorum comunis Janue vocata fuissent spectabilia officia Monete, Romanie et Sancti Georgii, ac preter ea cives fere sexaginta, ibique recitate fuissent littere quarum tenor hoc est:

Illustri et excelso principi et domino domino Petro de Campofregoso Dei gratia ianuensium duci etc., ac magnificis dominis antianis et venerando officio Romanie civitatis Janue uti patribus honorandis. Illustris et excelse princeps et domine domine, ac magnifici cives et consilarii uti patres et fratres honorandi. Angit nos et reiterando causa instat ut ee nostre littere non tantum ascultentur, sed celerius executioni mandentur, nec obliviscimur nos originem ab illa inclita urbe vestra trahere; et una et pluribus vicibus pro posse nostris hominibus triremibus ac pecuniis Reipublice vestre subvenisse, et prout ultro paratos semper se offerimus. Decet tamen vice mutua ut nostris in opportunitatibus a vobis auxiliemur.

Quocirca anno proxime exacto Theucrorum dominus ex Galipoli adversus nos emisit triremes et fustas numero CXX; et insulam nostram invaserunt, ac interceperunt animas ultra tria millia mactaruntque quadrupedes multos et demum damnum nobis intulerunt de ducatis centum quinquaginta millia et ultra; et licet pro parte nostra ipsis Theucris semper fuerit servata fides ipsis per nos data prout et de presenti servatur, tamen malignitate ipsorum nos offendunt et destruunt; ex quo remedio et protectione opus est ne in dies anichilent dominationem nostram. Quapropter presentibus vobis nunciamus nostre intentionis esse totis viribus eam dominationem nostram defensare velle auxilio potissime vestro interveniente, quoniam filios et servos vestre comunitatis se reputamus: quod auxilium in dictam defensionem nostram si a vobis non verbis sed opere et cum effectu habere possumus vel non, cum primo scribendi modo litteris vestris ac provisionibus opportunis intelligere nos expectamus; aliter opus erit rei nostre consulere et aliorum implorare auxilium, quod esset contra mentem nostram quia dulcedine patrie desideramus vobiscum fraternaliter et amoroze perpetuo vivere, et se vobis intime recommendamus. Ceterum ex imminentibus causis nonnullis adversus serenissimum imperatorem Trapesundarum et subditos eius forte continget et oportebit nos triremes et fustas parare pro iure nostro consequendo et obtinendo. Ex quo excellentiam et dominationes vestras exoramus, ut a vobis litteras apertas et patentes habeamus, quibus in Capha et aliis locis vobis subditis ipsis galeis et fustis nostris detur receptum et refrescamentum. Valet.

Data Mitileni die XIX Junii MCCCCLI.

Dorinus Gatilius

Mitileni etc. dominus.

Et multi sententiam dicere rogati fuissent, tandem collectis vocibus compertum est sententiam viri nobilis Antonii Lomellini in quam triginta et octo voces convenere ceteris pravaluisse. Is enim in hunc modum locutus est. Se non esse bene peritum orientalium rerum affirmavit; sed per sententias sapientum qui profati sunt videri ubi ut in tota hac materia nisi in uno tantum dissentiat; iudiciumque suum esse quod imperator ille Teucrorum et magnificus dominus Mitileni pluries facient legationes quas hinc quam a Chio et Pera transmittantur. Et sic faciendo non propterea videtur sibi quod inferri possit damnum a domino Bartolomeo memoratum, quoniam fingi possit quod eiusmodi legatis mitteretur ad visitationem huius Teucris novi domini. Tamen ne in errorem incidatur, laudavit totam hanc materiam committendam esse spectato officio Romanie cui directe devolvitur. Quod ad se vocet octo vel decem cives

orientalium negotiorum bene doctos, et omnes ipsi simul consulant ac decernant transmissionem huius legatie Janua, Chio vel Pere prout illis melius videbitur, et similiter decernant impensam eius quanta futura sit et unde hauriri debeat. Ad partem vero auxiliorum contra Trapesuntas prestandorum, laudat omne genus auxilii prestari debere prout ab omnibus laudatur.

N. 40.

A Giuliano Gattilusio, per conoscere le condizioni alle quali consentirebbe di mettere qualche nave a servizio di Genova. Si parla dei grani presi al signore di Piombino, e delle robe tolte a Gregorio Stella.

1452, 28 aprile.

(Arch. Gov. Reg. *Litterarum* num. 18)

Dux Januensium etc. et populi defensor. — Nobili ac generoso viro Juliano Gatalusio affini nostro carissimo. Noi non ve conoscemo per presentia, ma per fama odiamo tale reporto de voi, che oltre lo grado che aveti con li nostri coxini per le virtù vestre ve amiamo singularmente et desideriamo per presente cognoscere et in tutte quelle cose che per noi se podesseno ex..... are et farve honore et piaxere. Quello de che se semo qualche volta dolsudi de voi est per repporto de quelli grani del Signore de Piombino cum lo quale avemo stricto parentado, per modo che ne pare nostro mancamento non poterlo aiutare in simile caxo, maxime avendovelo requesto assai a tempo. Almeno se presente la necessità ve strinze, date tale forma et promissioni al Signore de Piombino che quam primum possiate voi ghe satisfarete et questo verà parte de... per deschargio vestro et nostro da l'altra parte. Essendo noi per intraprendere le coxe de Portofino cum queste nostre galee..... de aveighe qualche nave et.... che voi ne possiate servire per qualche dì cum vestro.... et menor spexa che non serea armare nave de nuovo, savreressimo volentieri de voi como voi voressi esser tractado et se voi voressi attendere a queste coxe cum p..... In primis ve faressimo largo salvacumducto e si ve tracteressimo per modo che averesti caxum remanere contento; et in reliquis da noi podresi expectare sempre ogni piaxere chi se posse.

Data Januae die XXVII aprilis (1452).

Ceterum Grigoro Stella nostro caro cittadino, portadore de la presente, vene li per certe soe coxe le quale sono state preixe da voi chi spectano

a lui como de ciò ve farà chiaro. Ve preghemo che per nostro amore vogiati tractarlo per forma che de voi resti contento. Il che averemo singularmente grato.

N. 41.

A Dorino Gattilusio, perchè non dia ricetta alle navi de' ribelli anconitani.

1455, 2 dicembre.
(Arch. Gov. Reg. num. 12)

Magnifico civi et amico nostrò carissimo domino Dorino Gatilusio Mitileni domino.

Magnifice civis et amice noster carissime. Magnificentiam vestram ita semper animo constituit, ut amicos hostesque nostros vestrosque esse duxeritis; quo effectum est ut omni tempore omnique rerum eventu satis fuerit voluntatem nostram vobis indicasse. Nunc igitur cum ea quoque superveniant, que Magnificentiam vestram non ignorare cupimus; dignum arbitrati sumus ut hec ipsa nostris potius literis quam aliorum cognoscatis. Cives quidam anchonenses, sive avaricia sive elatione exagitati, in patriam civesque impia arma sumpsisse videntur, nactique navigia quedam mari latrocinari ceperunt; idque non tam in alienos quam in suos.

Eius rei cum Anconensis Respublica noticiam ad nos detulisset, favoresque nostros ut amicos decuit poposcisset: permisimus illi navem, arma, tela et quid petierit in hac urbe mercari, viros conducere, demum nihil illis negavimus quod eiusmodi rebellibus suis delendis accomodatum putaverimus. Inter que scripsimus non ad subditos tantum, sed etiam ad dominos apud quos preces nostras prodesse credidimus: rogantes ut hos rebelles patrie sue hostes nostros esse censeant, neve portubus suis illos accipiant; opem, commeatus, favores illis nequent; naves autem quas anchonenses contra illos parant, portu, commeatu ac favoribus iuvent non secus quam si nostro stipendio parate fuissent. Cum igitur intelligatur plurimum momenti ad eam rem Magnificentia vestra situm esse, cum specialibus literis rogandam duximus ut hos rebelles portubus ac terris suis arceat cunctaque illis neget que negari hostibus solent; classi vero anchonensi portum commeatum (1).

(1) Nel registro manca un foglio.

N. 42.

Nuovo consiglio circa gli aiuti chiesti dal signore di Metellino.

1456, 10 marzo.

(Arch. Gov. *Foliat. Diversorum* ann. 1399-1465)

MCCCCLVI, die mercurii X martii.

Cum nuper allate fuissent littere magnifici viri domini Dominici Gati-
lusii Mitilenarum et Lemni domino, date Mitilenis XXVIII die decembris
superioris, in quibus diffuse narrantur pericula eius et magna instantia pe-
titur ut ei cicius succurratur, vocata fuerunt ad conspectum illustris et
excelsi domini Petri de Campofregoso Dei gratia ianuensium Ducis etc., et
Magnifici Consilii dominorum antianorum Communis Janue, magnifica
officia sedecim rerum chyensium et legatorum, Monete ac Sancti Georgii,
et preter ea cives centum; recitatisque litteris ipsis, admoniti sunt quicumque
aderant suam quisque sententiam in medium proferre. Cumque plerique
variis sententiis disseruissent, collectis tandem vocibus, compertum est
sententiam viri nobilis Antonii Lomellini, in quam voces due ac nona-
ginta convenerunt, potiozem habitam fuisse. Is assurgens initio dixit multa
prudenter fuisse memorata ab iis qui ante se elocuti sunt, que faciunt ut
sibi videatur perpauca superesse dicendo. Verum quoniam dominus Jo-
hannes Cicer inter ea que prudenter ab eo dicta fuere memoravit, ut quidam
ex iis magnificis dominis officialibus chyensi provisioni et legationi romane
mittende prepositi sedeant singulis diebus cum reverendo domino Episcopo,
audiantque et videant eos qui voluerint huic necessitati auxilium ferre,
respondit quod quicumque hoc memoret, videatur parum doctus earum
rerum, nam quisquis propter indulgentiam impetrandam conferre auxilium
velit, erogare non potest nisi in auxilium rerum caphensium. Quam ob
rem velle ea via succurrere periculis domini Mitilenarum nihil aliud est
quam frustra laborare et nihil agere. Adiecit preterea utile sibi nequaquam
ideri cives aliquot ad eum dominum mittere, qui cum eo maneant eumque
cohortentur bono esse animo ut quidam suaserunt, quoniam ex eo excitaretur
Turcorum dominus novasque conciperet suspiciones. Se potius suadere ut
ad eum scribatur, omnique possibili via certior fiat bone voluntatis nostre
et provisionum faciendarum, propter que consideratis omnibus sibi videri
dixit non posse rebus aliter bene consuli quam ut totius huius materie cura
commitatur his magnificis XVI officialibus, qui toti rei provideant pro ut
eis melius videbitur. Sed quoniam eorum qui ante se disseruerant in pe-
cunia invenianda quidam viam partitionis excluserunt, quidam eam inclu-

serunt, suasit ac consuluit, nec includendo nec excludendo partitionis viam, quod hi domini XVI officiales scrutent animos civium et quidem multorum et omnis generis ac conditionis, quodque id quod in his scrutiniis decerni contingeret, quisque seposito commodo et incommodo proprio servet; mandeturque executioni id quod ibi melius atque utilius visum fuerit. Et adiecit tandem provisionem faciendam celeriter ac liberaliter fieri debere. In eam sententiam cum voces due supra nonaginta ut dictum est convenissent, pro lege ac valido decreto accepta est.

N. 43.

Acquisto di bombarde e polvere pel signore di Metellino.

1456, 6 settembre.

(Fogliazzo citato).

MCCCLVI, die VI septembris.

Parte illustris et. excelsi domini Ducis ianuensium *etc.*, vos spectatum Officium rerum chyensium et mitilenensium solvite prestantibus viris Baptiste Lomellino, Bartolomeo Imperiali et collegis deputatis ad emendas bombardas cum pulvere pro magnifico domino Mitilenarum, libras sexcentas vigintiquinque convertendas in precio earum rerum *etc.*

N. 44.

A Giuliano Gattilusio, per certi grani rubati al Signor di Piombino.

1457, 7 maggio.

(Arch. Gov. Reg. num. 18)

Dux Januensium *etc.* Nobili viro Juliano Gataluxio.

Per la vostra risposta non intendiamo ne abiate satisfacto al facto de quelli grani del magnifico nostro parente Signore de Piombino, perchè non avete risposto salvo parole generale. Voi dovei intendere quanto manchamento saria lo nostro soportare che lo nostro parente, de chi facciamo singular capitale, sia rubado da persona chi venga in la nostra terra et abia refrescamento et recepto. E se bene voi sete venudo a Saona per rubore del magnifico nostro cuxino Jhoanni Galiacio, noi se credemo più che lui et in quella città non se usano alienare da li nostri comandamenti. Ni credete avei salvaconducto li, lo quale da questa ve possa salvare. La iusticia nostra est facere tutto perchè lo parente nostro sia sactisfacto; de che a tale tempo ve scripsimo, che avendolo voi volsudo fare lo avereste potuto fare; et se pure così totalmente al presente voi non potessi satisfarlo se non in qualche parte, se voi ne facessi sì cauti che fra qualche tempo

honesto questa cosa avesse effecto, altramente intenderete che per honor nostro cerchereno de fare cosa per contra de voi perchè intendiate che iustamente de voi se semo dolsudi. E questo ve sia dicto per schuxa nostra.

Data Janue die VII Maij (1457).

N. 45.

Ancora sullo stesso argomento.

1457, 10 maggio.

(Arch. Gov. Reg. num. 18)

Dux Januensium etc. et popul, idefensor. Nobili ac generoso viro Juliano Gataluxio patrono navis.

Accepimus litteras vestras nostris respondentes in facto illorum frumentorum magnifici domini Plombini in quibus bona verba dicitis, sed tamen non talia que satisfacere ei possint. Primum enim frumenti non esse nisi minas octuagintaquinque. Hic qui pro magnifico illo domino agit affirmat esse centumquingenta: in quo esset magna differentia. Secundo ubi dicitis tertiam partem pervenisse in potestatem nautarum: nec hoc etiam satisfacit, ubi primum partiri nequivistis quod retinere iuste non poteratis et eo minus quo ante partituram si vera essent. Scripsimus vobis in hac re quantum expediebat. Verum vos qui auctor rei extitistis, ad omnem satisfactionem estis iure obligatus. Abstulistis etiam ipsi domino multa alia bona, sed de frumentis precipuus est sermo, in quo nisi aliter facere non possemus pro ea necessitudine qua est inter nos et illum magnificum dominum quam omnia remedia illi prestare, per que satisfactionem et restaurationem consequatur; et quamquam prime littere nostre quas vobis pro re hac scripsimus satisfacere possent, voluimus has rursus vobis scribere, ut intelligatis demum quantum hec res sit nobis cordi, ita ut amodo ad remedia perveniri necesse sit nisi aliter provideatis. Persuasimus huic factori suo ut istuc veniat expersurus etiam semel si in his vobiscum aliquo modo convenire posset; ad quod vos hortamur.

Data Janue die X Maij (1457).

N. 46.

Seguita l' affare dei grani; e si complica con un furto d'olio e di pece.

1457, 23 maggio.

(Arch. Gov. Reg. num. 18)

Dux Januensium etc. et populi defensor. Nobili viro Juliano Gataluxio patrono navis.

Ea que vos prostremo scribitis in facto illorum frumentorum magnifici

domini Plumbini non omnino satisfaciunt factori suo neque nobis. Affirmat enim sibi abreptas fuisse minas centum quinquaginta frumenti; vos vero nisi satisfacere vultis per minas centum. Si igitur fidem vobis facit abreptas ei fuisse minas centum quinquaginta, intelligere nescimus qua ratione non debeatis de integro numero illi satisfacere ut qui auctor damni sui extitistis. Ceterum nihil respondetis de certa quantitate picis et olei que in vestras manus pervenisse affirmat. Si igitur demum, ut scribitis, facere nobis rem gratam vultis, ita satisfacite ei in omnibus ut de vobis queri non possit; et nos ulterius scribendi pro re hac causam non habeamus.

Data die XXIII Maij (1457).

N. 47.

Altra lettera della Signoria a Giuliano Gattiluso, con cui si continua ad insistere per la restituzione delle cose tolte al Signor di Piombino.

1457, 8 giugno.

(Arch. Gov. Reg. num. 18).

N. 48.

Credenziale d' Antoniotto D' Oria spedita al Gattiluso.

1457, 6 luglio.

(Arch. Gov. Reg. num. 18)

Dux Januensium etc. et populi defensor, et consilium antianorum. Nobili viro Juliano Gataluxio patrono navis.

Mittimus ad vos nobilem civem nostrum Antoniotum de Auria qui nonnulla nostra parte vobis refferet. Quare dictis eius fidem tamquam nostris adhibete.

Data Janue die VI Julii (1457).

N. 49.

Querele dei mercanti genovesi residenti a Siviglia, per altre piraterie del Gattiluso.

1457, 20 settembre.

(Arch. Gov. Reg. num. 18)

Dux Januensium etc. et populi defensor, ac Officium Balie. Nobili viro Juliano Gataluxio patrono navis.

Nobilis vir nobis carissime. Ex Hispali a nostris mercatoribus litteras accepimus, qui vehementer conqueruntur captas a vobis fuisse quasdam toninas et pelliparias et capita duo et balas octo gomarum in illa navi Johannis Ferandes de Stigaribia quas mercatorum et nobilium illius civi-

tatis esse affirmant; pro quo nisi serenissimi domini illius regis modestia animum eorum ad quo merces illee pertinent repressisset, prefati mercatores nostri non sine ingenti periculo fuissent, ut in eos et eorum bona manus iniicerentur, et ad uberrimam satisfactionem cogerentur. Nec tamen valuisent nostrorum verba, nisi demum obtulissent se cum effectu facturos quod bona sua ipsis illesa restituerentur. Ob hanc igitur causam mittimus istuc hos duos nobiles cives nostros, Thomam Gentilem et Paulum de Serra, qui eam restitutionem a vobis deposcant: faciantque fidem ex qua dubitare non possitis eas merces illorum castellanorum esse et non hostium. Volumus igitur quatenus facta de predictis vobis fide, ea omnia ut equum est prefatis Thome et Paulo qui procuratores illorum nobilium sunt restituatis. In quo si aliquo casu dubitabitis vel dilationes frustratorias offeretis, scitote nos constituturos statim hic eis magistratum, coram quo contra vos de iure suo nominibus predictis agere possint et vobis ipsisque superinde iusticia ministrari possit. Non enim oblivisci debetis fideiusorem optimum apud nos dimisisse, qui pro vobis stare iuri et iudicatum solvere obligetur ubi amicis iniuriam intulisse videamini.

Data Janue die XX Septembris (1457).

N. 50.

Commendatizia di Bartolomeo Lomellino presso il Gattilusio.

1457, 28 settembre.

(Arch. Gov. Reg. num. 18)

Petrus dux. Nobili Juliano Gataluxio.

Nobilis Bartholomeus Lomellinus presentium lator ex illorum numero est quos auctoritati et fide caros apud nos habemus. Commendamus eum vobis in omni eius negotio; propter quod, quid quid in eum facietis in nos ipsos factum accipiemus.

Data Janue die XXVIII Septembris (1457).

N. 51.

Al Re d'Inghilterra, perchè non faccia sconta alla Repubblica i mali diportamenti del Gattilusio,

1459, 1 gennaio.

(Arch. Gov. Reg. num. 22)

Sacre Regie Majestati Anglie etc.

Serenissime rex et precellentissime princeps....

Duximus ceterum quo maiore studio possumus benignitatem vestram

orare, ut considerare primum velit eum Gatalusium non esse ianuensem, nec ullis mandatis nostris obnoxium, nulloque ordine nulloque consilio nostro aut voluntate subditos Maiestatis vestre damnificasse, nullosque veros testes adhiberi posse qui contrarium probent. Verum et meminisse velit pacis nostre ea documenta extare per que pro huiusmodi scelere, etiam si civis noster fuisset qui damnum fecisset, mercatores nostri nec in personis nec in rebus possent impediri quia pacem omni studio semper servavimus et servare etiam intendimus. Quibus demum pro sua sapientia sincere discussis, dignetur ita rei huic providere, ne nos qui vestre Maiestatis gloriam ac decus optamus, qui iusticie singularem semper quandam de eo regno religionem predicavimus, ab his lesi videamur quorum opera et auxilio defendi speravimus

Data Janue die primo Januarii (1459).

Cultores Maiestatis vestre observantissimi
Consilium antianorum Communis Janue.

N. 52.

Lettere della Signoria ai seguenti:

Episcopo Vintoniensi cancellario Anglie; Archiepiscopo Conturberiensis; Episcopo Durene custodi privati sigilli Anglie; Episcopo Eboracensi; illustri domino Johanni Vicemoti (*sic*) de Belmonte et illustri domino Unfredo duci de Bochimcham.

Si interessano tutti acciò interpongano i loro buoni uffici presso il Re d' Inghilterra a proposito delle piraterie del Gattilusio.

1459, 1.º gennaio.

(Arch. Gov. Reg. num. 22)

N. 53.

Appello alle Potenze cristiane, perchè soccorrano a Metellino minacciata dal Turco.

1459, 27 febbraio.

(Arch. Gov. Reg. cit.)

Serenissimis ac precellentissimis regibus et principibus, illustrissimis ac magnificis dominis et nobilibus quibuscumque viris ad quos presentes pervenerint, Johannes dux Calabrie et Lothoringie etc. pro christianissima regia maiestate francorum in Janua locum tenens, et Consilium antianorum communis Janue commendationem dignam exhibent ac salutem dicunt. Nemini ignotam esse arbitramur turcorum Regis potentiam, quotque iam clades

populis orientalibus post adeptum Constantinopolis imperium terra marique intulit, quibus victoriis elatus prope diem maiora etiam tentare dicitur. Ex quo qui nomen Christi colunt, quive tanti Regis potentiam atrocitatemque formidant, decet omni studio viribusque adniti, ne ulterius efferatum desiderium suum assequatur. Et quo regum, principum aliorumque dominorum imperia latiora sunt, ad eorum dignitatem pertinet magis vires manumque uberius ad remedia conferre. Cum nuperrime igitur audiamus eum regem post iam semel, licet frustra, tentatam oppugnationem civitatis et insule Mitileni, que nostris auxiliis defensa est, rursus et maiore odio animum adversus eam insulam concitasse dubitarique satis posse ne, cum semper ipse paratus sit, eam insulam improvisam offendant, nisi assidua istic presidia teneantur. Considerantes loci situm et naturam, et illius magnifici domini exiguas ac pene nullas adversus tantum regem vires, nosque solos etiam post tot clades ab eo terra marique et nonnullis adversis aliis casibus acceptas, tante rei providere non posse, duximus non indignum fore si periculum quod etiam pro dignitate fidei sancte ad universos christianos pertinet his omnibus denuntiemus, quorum consilia auxiliaque putamus hunc tanti omnium hostis impetum posse sistere, illos orantes exhortantesque quatenus cum amore domini nostri Jesu Christi, cuius nomen tot cladibus obruitur, cuius beneficia longe maiora sunt, dignentur animum auresque ad huiusmodi pericula necessitatesque convertere, et ita providere ut locus ille Mitileni, qui solus pene in eo mari tanti hostis impetum sustinet, servari possit; propterea quod illo expugnato, quod Deus avertat, tanto Regi totque victoriis elato facilis in Italiam cursus esset. Que quidem et si ex suo legato reverendo in Christo patre domino Archiepiscopo Mitileni, viro sapientia et religione probato, quem ob hanc causam ad diversas mundi partes mittit, intelligi latius poterint, non pudebit nos nec pigebit unquam quod ad communem christianorum utilitatem pertinet, nostris etiam consiliis ac persuasionibus iuisse. In quorum fidem testimoniumque has litteras nostras fieri iussimus et nostri sigilli consueti impressione muniri.

Data Janue die XXVII Februarii (1459).

N. 54.

Altro appello, speciale al Re di Francia.

1459, 1 marzo.

(Arch. Gov. Reg. cit.).

Sacre regie maiestati francorum.

Serenissime ac christianissime rex et domine noster metuendissime.

Progressus regis turchorum maiestas vestra audivisse iamdiu debuit, qui elatus victoriis, maiora prope diem dicitur cogitare; ita ut concitare christianorum omnium animos possit ad prestanda remedia per que eius furor comprimatur. Nam et si ad omnes christianos iure huiusmodi cura pertineat, ad preclarissimos certe reges, potentissimos dominos eo magis attinget, quo imperia eorum latiora sunt et christiani nominis decus ex illis pendet. Insula Mitileni illi hosti proxima est, quam frustra iam magna oppugnatione tentatam illius domini virtus et nostra etiam auxilia defensarunt. Sed cum dicatur ardentior adversus eam prope diem fieri, ita ut satis dubitari possit ne cum ipse semper paratus sit, eam imparatam ac improvisam offendant, quippe que per se solam assidua presidia habere non potest, nec nos multis iam cladibus percussi ac variis casibus afflicti adversus tanti hostis vires sufficere ullo modo possimus; et ob hanc causam prefatus dominus nuperrime legatum suum reverendum in Christo patrem dominum Archiepiscopum Mitilenensem ad principes mundi mittat, auxilia in tanto casu petiturus; nos quibus necessitates ac pericula illius loci longe forsitan magis quam aliis nota sunt, non indignum fore iudicavimus si litteris nostris ac persuasionibus eos excitemus ut animum pietatemque ad rem illam convertant. Et quemadmodum christianissima maiestas vestra inter ceteros christianorum reges est que magnitudine animi ac potentia et omni bonitatis genere floreat; illam orare duximus ut aliquid cogitet aliquidque provideat, ex quo ceteri principes exemplo suo ad defensionem loci illius et christiani nominis excitentur.

Data Janue die primo Martii (1459).

Johannes dux Calabrie et Lothoringie etc. regius in Janua locumtenens, et Consilium antianorum comunis Janue.

Similes littere facte fuerunt sacre regie maiestati Hierusalem et Sicilie.

N. 55.

Commendatizia a Pio II, in favore di Centurione Zaccaria, già principe di Morea.

1459, 17 giugno.

(Arch. Gov. Reg. cit.)

Domino Pio pape secundo.

Beatissime in Christo pater. Hic magnificus vir nunc fortuna et adversis casibus pene miserabilis, dominus Centurionus Jacharias paulo ante princeps Morrearum, a teucris sede sua expulsus, accedit ad conspectum Beatitudinis

vestre aliquid petiturus quod casibus eius et vite satisfaciat: cui satis compatimur propter suam et christiani nominis gravem iacturam. Sanctitatem vestram devotissime oro (*sic*), ut pro sua clementia dignetur suscipere eum commendatum; nam quicquid a Beatitudine vestra pro suo voto fuerit assecutus apostolice sedis non modo gratia fuerit, sed apud multos exemplum quod pro catolica fide ad omnia pericula ceteri sunt constantiores. Et ego tamen sui et sortis sue gratia ad singulare munus accipiam quodcumque vestra Sanctitas in eum contulisse videbitur. Paratus in omnia iussu vestre Sanctitatis.

Data Janue die XVII Junii (1459).

Sanctitatis vestre devotus.
Dux Calabriae etc.
regius in Janua locumtenens.

N. 56.

Altra simile al Patriarca d' Aquileia.

1459, 17 giugno.

(Arch. Gov. Reg. cit.)

Reverendissimo in Christo patri domino L. (1) cardinali et patriarce Aquilegiensi ac sanctissimi domini nostri Pape camerario.

Reverendissime in Christo pater. Compatimur calamitati magnifici istius viri domini Centurioni Jacharie paulo ante principis Morearum, qui a teucris sua sede pulsus fortune vires expertus humanarum rerum exemplum esse potest. Sed eo magis quo non modo suam sed christiani nominis sortem ostendat, accedit ad conspectum summi pontificis aliquid petiturus quod casibus suis ac fortune temperamentum afferre possit, ex quo reverendissimam paternitatem vestram rogamus ut eum amore etiam patri (*sic*) suscipiat commendatum, et adjuvet in sua petitione; quod si in tali casu non indignum apostolica sede et humanitate vestra fuerit, verum apud multos exemplum qui pro catolice fidei defensione constantiores reddentur, nos etiam accipiemus in complacentiam singularem ut qui calamitati eius miseremur. Parati ad omnia reverendissime paternitati vestre grata.

Data Janue die XVII Junii (1459).

Dux Calabriae et Lothoringie etc.
regius in Janua locumtenens.

1) Ludovico Scarampi.

N. 57.

In conseguenza delle prede commesse da Giuliano Gattilusio ai danni dei mercanti di Bristol, il Re d'Ighilterra fece arrestare tutti i genovesi dimoranti ne' suoi stati e confiscare le loro merci. Il Doge di Genova, adoperandosi perchè il decreto fosse revocato, allegava essere il Gattilusio non genovese, ma greco. Però l'eccezione non fu ammessa, e così in Genova fu costituito l'*Officium rerum Anglie*, coll'incarico di provvedere al componimento della vertenza. — L'*Officium* notifica ai mercanti genovesi in Bruggia la sua costituzione, e nomina colà i propri coadiutori.

1460, 25 ottobre.

(Arch. Gov. Reg. Litt. num. 23; Atti della Società Ligure di Storia Patria, vol. V, pag. 429, Giorn. Ligustico, 1876, p. 380-1, in nota).

N. 58.

A Nicolò Gattilusio, perchè componga onorevolmente le questioni con Paride Giustiniani.

1461, 22 aprile.

(Arch. Gov. Reg. num. 24)

Magnifico amico nostro carissimo domino Nicolao Gattilusio Lesbi etc. domino.

Gravis admodum querela, magnifice amice noster carissime, ad nos prelata est nomine spectati civis nostri Paridis Justiniani, in qua narratum nobis est Magnificentiam vestram sibi debere grandes pecunie summas, partim propter dotes domine Marie filie sue uxoris quondam celebris memorie domini Dominici fratris vestri, partim propter alia debita quibus idem dominus Dominicus tenebatur ei; factaque debita petitionis instantia Magnificentiam vestram rationes et excusationes afferre, ex quibus videtur neque dotem neque alias velle pecunias solvere. Propter quod enixe nobis supplicatum est ut velimus civi nostro qualicumque iuris remedio subvenire, prout Magnificentia vestra late cognoscere poterit ex lectione supplicationis quam idem Paris ad nos deferri voluit: cuius exemplum his litteris includi iussimus. Nobis admodum molestum est, magnifice vir, novas consurgere lites inter vos et eundem Paridem; sed longe molestius foret si aliqua honesti iudicii via eas non dirimeretis, Decet enim utrumque vestrum se se iuri summittere, et tantum velle quantum ius et fas petunt. Namque iniquum admodum foret si vel Magnificentia vestra vel ipse

vellet proprie cause iudex fieri, et sibi ipsi ius dicere: quod nec regibus quidem ant Cesaribus permissum est. Cum autem magna petatur instantia ut eidem civi nostro in suo iure succurramus, Magnificentia vestram deposcimus et iterum iterumque pro iure requirimus velit ipsi Paridi plene sine controversia satisfacere, vel si causa eiusmodi est ut iudicium exigat, ei se iudicio subiicere: quod equum sit, ne cogamur civi nostro iuris auxilium petenti ea vel inviti remedia prebere que contra vim et iniusticiam a sapientibus excogitata sunt. Que quanquam illi conferre molestissimum nobis foret, presertim contra Magnificentiam vestram negare tamen nequeremus si ad ea nos iura compellerent. Est tamen nobis fiducia quod ambo vos, memores quid deceat et fame vestre conducat, ea que fuerint equa non aspernabimini. Et hac ratione eam sarcinam que nobis admodum onerosa est cum vestro honore nobis detrahetis. Sumus semper in omne decus et dignitatem vestram cupidi et parati (1).

Data XXII Aprilis (1461).

Prosper Adurnus Dei gratia dux ianuensium
et populi defensor, et consilium ancianorum comunis Janue.

N. 59.

Il doge Lodovico Fregoso risponde alle congratulazioni mandategli da Nicolò Gattiluso pel riacquistato potere in patria, e gli dà buone parole in vece dei soccorsi domandati contro de' turchi.

1462, 27 aprile.

(Arch. Gov. Reg. num. 22.)

Magnifico affini nostro carissimo domino Nicolao Gatiluso Mitileni etc.

Magnifice affinis noster carissime. Gratissime fuerunt nobis littere vestre que incolumitatem vestram et status vestri nobis nuntiarunt veteremque inter nos amorem renovarunt. Quem et si nos omni tempore custodivimus, placuit plurimum nobis id in animo vestro situm semper exitisse. Temporum quidem varietas et rerum nostrarum discrimina aliquando fecerunt ut non possemus mutuo quod inter nos deceret, ostendere. Placuit Deo cuius est omnis et plena potestas, ut in patriam redierimus et ad hos honores, quos appellare verius labores possumus; sed non dedignamur et que ad virtutem pertineant experiri et que fortuna in humanis rebus velit

(1) Questa lettera si legge al seguito di altra che porta la data del 28 luglio 1460, e vi è quindi la seguente annotazione: *Suprascripte littere retardate postea fuerunt.*

nos despiciere. Quodcumque enim in nobis est eritque Magnificentia vestra sibi persuadeat affinem habere, qui amoris affinitatisque vestre omni casu rationem sit semper habiturus.

Intelleximus ex vestris terrorem quem ille rex turchorum sepenumero vobis prebet, quidque a nobis et ista excellenti civitate fieri pro salute vestra optatis. Post acceptas litteras vestras spatio parvo ad discessum nuntii istius commode quod oporteat in huiusmodi re deliberari non potuit, sed omnium civium una sententia est: salutis vestre curam in his que fieri possint semper habendi, cum propter sanguinis ortum, tum vestrum et vestre domus in hanc civitatem amorem communemque etiam periculum quod postponi non debet. Et nos ubi oportebit et ubi necesse fuerit illa curabimus, que ad commoda vestra pertineant eo animo quo nostra essent. De mahonensibus Chii vero satis intelleximus. Scribitur eis opportune et monentur quantum opus est ut cum vestra Magnificentia humane et amice vivant, nihilque agant quod sit a veteri benevolentia et bona inter vos ipsosque consuetudine alienum, nec vestram utilitatem despiciant, privati negotii alicuius ea sicque facturos vos confidimus ubi et ipsa ratio monere ad id illos potest et id animi nostri et civitatis esse intelligunt. Parati enim quodcumque sumus ad omnia, que Magnificentie vestre grata sint. Genebra ducissa consors nostra plurimas salutationes Magnificentie vestre mittit.

Data die 27 Aprilis (1462).

Ludovicus dux etc.

N. 60.

Replica sullo stesso argomento dei soccorsi.

1462, 27 aprile.

(Arch. Gov. Reg. num. 22)

Magnifico amico nostro carissimo domino Nicolao Gatiluisio Mitileni etc.

Magnifice amice noster carissime. Accepimus hodie litteras vestras dierum 14 decembris anni superioris, que sero tamen nobis reddite sunt, commemorantes nobis rerum vestrarum curam et commune periculum. Non possumus ad presens particularius magis respondere, quia hic nuntius oblatus nobis cum celeritate discessum maturabat. Hoc tamen interea duximus respondere, et hortari Magnificentiam vestram apud nos memoriam curamque salutis vestre excubare, tum propter vestrum in nos amorem et sanguinis caritatem, tum commune periculum quo res vestra cum nostris coniuncta est. Sicque, suadete vobis in his que fieri a nobis poterunt nos amore

in nos vestro et periculo semper consulturos. Turcorum enim illum regem audimus hoc anno plura terrestri itinere quam mari tentaturum. Scribimus tamen potestati et mahonensibus Chii ut vobiscum consueto amore ac amicitia vivant, prospiciantque semper quantum vestra salus cum sua coniuncta sit: nec publicam communemque utilitatem privato casu despiciant. Sicque eos facturos fore confidimus, tum quia moniti a nobis sunt, tum quia non insipientes quantum ea res in se momenti habeat non ignorant. Nosque interea aliquid cogitamus quod illarum orientalium rerum saluti conveniat. Valet.

Data die 27 Aprilis (1462).

Dux Januensium et Consilium Autianorum.

N. 61.

A Dorino Gattiluso, per raccomandargli giustizia in favore di Andreolo D' Oria.

1462, 28 aprile.

(Arch. Gov. Reg. num. 18)

Magnifico domino Dorino Gatalusio Mitilleni etc. affini nostro carissimo. Magnifice domine affinis noster carissime. Etsi credamus sine litteris nostris apud Magnificentiam vestram quantumcumque ex hac generosa et clara familia de Auria commendatum fore, ubi presertim de iustitia agatur que universis reddenda est; quia et nos ut scitis illi familie omni affectu dediti sumus; rogamus et hortamur Magnificentiam vestram ut providere velit quod nobili Andreolo de Auria quondam Celestreri, sive Dominico eius fratri, iustitia expedita et favorabilis ministretur contra quendam Ducam Cappelletum subditum vestrum; nam etsi nihil dictus Andreolus petat preterquam iustitiam, pergratum nobis erit quod ad cetera inter Magnificentiam vestram et illam claram familiam officia nostra et intercessio accesserit, ex quo dictus Andreolus non solum iustitiam sed expeditionem fuerit assecutus; offerentes nos in omnia que Magnificentie vestre grata sint.

Data Janue die XXVIII Aprilis (1462),

Petrus etc. dux.

N. 62.

In un Consiglio della Signoria sono lette « copie quarumdam litterarum e Chaio allatarum calamitatem Mitileni referentium ». Dietro proposta di Giambattista di Goano, il Consiglio dà agli Otto costituiti sopra le

cose di Scio « latissimam potestatem et arbitrium in cognoscendo iuquiendo et faciendo quecumque sibi facienda videbuntur super rebus Chii et quoniam parum prodesse videretur pedites illuc transmitters, nisi quispiam peritus rei militaris destinaretur, laudavit studendum et enitendum fore ab ipsis Octo omni cura et diligentia ut cum iis peditibus persona vel persone transmittantur que docte sint in militari disciplina. Ultra hec non pro sententia, sed memorationis gratia, dixit (Baptista de Goano), quod fama est locum illum fore plenum auro, que fama causa est impellendi turcum ad illam cupiditatem.

1462, 10 dicembre.

(Arch. Gov. Cod. *Diversorum Francisci de Vernatia cancellarii*, ann. 1461-62)

N. 63.

A Giuliano Gattilasio, perchè non scarichi sale a Savona.

1463, 28 gennaio.

(Arch. Gov. Reg. num. 22)

Paulus archiepiscopus et dux. Nobili viro Juliano Gataluxio nobis carissimo.

Nobilis vir nobis carissime. Noi avemo inteixo che voi sete per venire a queste parti cum la nave vostra, et menate cum voi una navetta de sale per Saona. La qual cosa, como voi devei intendere, non solum a noi ma a tuta questa terra è grandemente molesta. Perchè ve preghemo et confortemo a voler andare o cum la nave sopra Votri, onde daremo modo che de quello sale voi porei farne uscida et lo fatto vostro cum nostro contentamento et vestra utilitate; et ogni altro piaxere che per noi ve se posse fare lo faremo de bona volgia cosi como ve scriverà etiam lo magnifico nostro cuxino Jangaleaccio.

Data Janue die 28 Januarii (1463).

N. 64.

Allo stesso, per rimproverargli che il sale apparteneva a mercanti genovesi, e che la nave su cui era caricato spettava al Re di Portogallo.

1463, 2 dicembre.

(Arch. Gov. Reg. cit.)

Paulus archiepiscopus et dux etc. Nobili viro Juliano Gataluxio nobis carissimo.

Nobilis vir nobis carissime. Intendemo che voi avei preso quella nave
 che portava sale de nostri mercadanti etiam de nostri

parenti ala Speza; la qual cosa in questa città à dato grande mormurationi et renoveado la memoria del caso de Inghilterra, de lo quale questa città à ricevudo extremissimo dano como voi devei avere bene intexo: de che ve ne segue lo carego che voi podei estimare. A noi despiaxe assè questo caso, sia per rispetto che simile cose ne sono de carego che in tempo nostro li nostri mercadanti ricevano iacture, et specialmente da voi cum chi ghe pare presertim che noi abbiamo qualche particolare amicitia, como est vero non volendola voi perdere. Semo certi che voi debiate considerare che tegniando questi modi, questa città non lo comporterea, et noi male porememo contradire a quelle provisioni che fossino a ciò necessarie. Ve confortemo et strenziamo per bene vostro et piaxere nostro a volerla rellassare, et non voler fare dano ali cittadini più como abbiati per lo passado, aciochè abbiamo nostro podere fare degli piaxeri et como nostra dispositione et se per voi non mancherà. Et per voi non de' mancare considerando bene tuto; avisandove che lo corpo dela nave pertene alo fratele de re de Portogallo, de che ne pò seguire quello desordine che voi potei estimare se voi non la rendeti.

Data Janue die 2 decembris (1463).

N. 65.

Allo stesso perchè non dia la caccia a due caravelle marsigliesi, caricate di frumento da' mercanti di Genova.

1464, 2 agosto.

(Arch. Gov. Reg. num. 9)

Nobili dilecto nostro Juliano Gatilusio navium duarum prefecto.

Spectate vir nobilis dilecte noster. Ne forte inadvertenter damnum civibus nostris infereretis existimando damnum inferri masiliensibus, significamus fuisse diebus superioribus oneratam certam quantitatem tritici in Masilia per negociorum gestores Nicolai de Furnariis et Bartolomei Sauli civium nostrorum ac aliorum quorundam: quod vehi Januam faciebant in duabus caravellis Johannis de Crapi et Johannis Beltrandi habitatorum Masilie in illo portu Saone applicatis. Cum ergo cives ipsi nostri intendant ut triticum predictum in portu Janue conducatur sive in caravellis predictis sive in lembis ut facilius portari poterit; volumus vos hortantes ut predictis caravellis et oneri seu lembis triticum predictum conducentibus impedimentum aut molestiam aliquam non inferatis, sed potius auxilium vestrum si conductores tritici requisiverint porrigatis, ita quod tute ac celeriter predictum triticum ad urbem Janue, que eo eget, conducatur; et quibus quidem

caravellis et nautis intelligatur concessus salvusconductus a nobis generatissimus ita ut omnia suprascripta salva omnino fiant.

Data die secunda Augusti (1464).

Gaspar etc (1).

N. 66.

Provvedimenti contro le piraterie del Gattilusio.

1466, 18 aprile.

(Arch. Gov. Cod. *Diversorum* ann. 1466-68)

Pro provvisione contra Gataluxium.

Magnificus et illustris dominus ducalis in Janua locumtenens et gubernator, et magnificum consilium dominorum Antianorum in sufficienti et legitimo numero congregatum; in presentia spectabilium officiorum Balie, Monete et Sancti Georgii, aliorumque civium numero fere sexaginta. Cum post auditos legatos ex Mediolano redeuntes, narrantesque quid quid in sua legatione egissent, et illis collaudatis; surrexit vir nobilis Marchus Lercarius, unus ex Officio Maris, dicens ex Florentia litteras huc allatas esse, nunciantes Julianum Gataluxium cum una navi sua armata cepisse quamdam navem anchonitanorum novam, portate vegetum octingentarum, cum notabili mercium summa ad valorem ducatorum quadragintaquinque millium, quarum maior pars florentinorum esse dicebatur, dubitarique posse ne naves nostre que nunc Chium et alie in regnum Sicilie navigature sunt cum periculo eant, ob idque laudare rei huic fore providendum; virque nobilis Baptista Spinula quondam Georgii interrogatus quid super hoc consilii esse ei videretur, in hunc modum locutus est: Gataluxium iam diu hostem esse nominis ianuensis, nec contentum his que iam fecit pro rebus Anglie iudicio suo facturum quantum mali poterit, nisi illi aliquo modo occurratur. Quod satis laudabat. Et ob id dandam esse super his magnifico consilio dominorum antianorum et spectato Officio Maris omnimodam potestatem id omne faciendi atque providendi quod eis tam adversus ipsum Gataluxium quam pro securitate navium ad illa maria iturarum necesse videbitur. Collectis omnium qui aderant vocibus, sententiam ipsius Baptiste affirmantibus ita fieri prout ab ipso Basptista memoratum fuerat statuerunt atque decreverunt.

Die XVIII Aprilis (1466).

(1) Gaspare di Vimercate, condottiere al soldo del Duca di Milano ch' erasi allora insignorito di Genova.

N. 67.

Nuove provvidenze contro i mali diportamenti del Gattilusio.

1466, 16 luglio.

(Arch. Gov. Cod. *Diversorum* ann. 1466-68)

Contra Gataluxium.

Magnificus dominus Baldassar de Curte vicegerens magnifici et illustris domini ducalis in Janua locumtenentis et gubernatoris, et magnificum consilium dominorum antianorum in sufficienti et legitimo numero congregati. Cum illis significatum esset in Chio multa quotidie discrimina perpetrari, maxime pro facto Juliani Gataluxii, qui istic sine ullo magistratus metu licentiam vivendi pro suo libito habere dicitur, isticque receptus post commissam ab eo predam rhodiorum; verumque insuper alios istic esse quorum favoribus hec et pleraque alia agunt, non sine illius urbis ingenti periculo atque iactura. Considerantes loci conditionem, quod inter cetera ianuensis imperii loca primum fere momentum representat; auditisque pluribus ex mahonensibus Chii Janue existentibus, non negantibus istic male agi et omnino remedio opus esse affirmantibus; aliisque nonnullis civibus qui paulo ante ex Chio venere hec omnia amplioribus insuper verbis referentibus; elegerunt quatuor infrascriptos prestantes cives, quibus curam attribuerunt inquirendi diligenter tam apud mahonenses quam alios quoscumque voluerint quecumque istic male agantur tam ex causa Gataluxii quam aliorum quorumcumque occurri ac provvideri tot malis possit, ac salutem illius urbis consuli ne in periculum interitumque trahatur. Quod omni diligentia perquisito referant ipsis magnifico domino vicegerenti et consilio quid in predictis invenerint quidve in ea re fieri posse cognoverint. Et quorum nomina sunt hec: Meliadux Salvaghus, Brancaleo de Auria, Nicolaus de Furnariis et Antonius de Casana.

Die XIV Julii (1466).

N. 68.

La Signoria concede all' Ufficio di San Giorgio la facoltà di appaltare e raccogliere « dritum Anglie Gataluxii, prout et quemadmodum ipsi Ufficio publice utilitati conducere magis existimaverit ».

1471, 28 settembre.

(Arch. Gov. Cod. *Div.* ann. 1481 e sopra n.º 57).

N. 69.

« Marcus de Auria qm. domini Francisci, tanquam procurator . . . domini Dorini Gataluxii domini Enii heredis qm. domini Nicolai Gataluxii heredis

qm. alterius domini Dorini Gataluxii, sciens egregium legum doctorem dominum Vicarium Sale prime . . . esse hodie laturum sententiam in causa petitionis deposite per ipsum Marcum dicto nomine coram prefato domino Vicario contra Blaxium Justinianum nominibus in actis », fa una dichiarazione relativa alla causa. « Actum Janue » etc.

1479, 26 settembre.

(Arch. Not. Atti di Fraucesco da Camogli, ann. 1477-80, num. 292)

N. 70.

Dorino Gattilusio figlio ed erede di Palamede, fa cessione condizionata degli aviti dominii a Marco D' Oria, pel caso in cui venissero liberati dall' occupazione dei turchi.

1488, 3 dicembre.

(Arch. Not. Atti di Lorenzo Costa, ann. 1488, num. 322)

In nomine Domini amen. Magnificus et generosus dominus Dorinus Gataluxius unicus filius et heres qm. magnifici domini Palamedis Gataluxii domini Enei, Samotracie insule *etc.*, ac etiam unicus heres tanquam proximior agnatus magnificorum qm. dominorum Dominici et Nicolai de Gataluxiis qui fuerunt filii et successores ac heredes qm. magnifici domini Dorini domini insule Mitileni, Foliarum veterum et insule Taxii *etc.*, que omnia dominia licet ad ipsum dominum Dorinum modernum de iure spectant et pertineant, de facto tamen et propter demerita christianorum pro dolor! occupantur a turcis, que tamen sperari possunt aliquando per Dei misericordiam recuperari debere a christianis vel aliquo principe cristiano, quod concedat Altissimus; sciens spectabilem et generosum dominum Marcum de Auria qm. domini Oberti civem Janue in predictorum et aliorum concernentium cultum et augmentum christiane religionis esse bene animatum, et cupere ad id opus pro sua virili studium et operam impendere et si poterit curare ut insula Mitileni ad ipsum perveniat; volens eius bonum animum sanctumque propositum quantum in se est adiuvere ut iustiori titulo ad suum desiderium pervenire possit; omni modo via iure et forma quibus melius et validius potuit et potest cessit, donavit *etc.* per se et heredes ac successores suos quoscumque dicto nobili et generoso domino Marco de Auria qm. domini Oberti presenti, et pro se et heredibus suis recipienti et acceptanti, omnia et singula iura et actiones quas hebet et que sibi competunt in dominio et insula Mitileni et pertinentiis et Foliis et toto dominio quod erat dominorum

Mitileni et Foliarum; declarato tamen quod quandocumque a christianis recuperari dominium vel possessio dicte insule contingeret, quod speratur medio christianissimi domini regis francorum cuius bonam gratiam dictus nobilis Marcus habere videtur, et casu quo dicta insula ad manus et potestatem dicti nobilis Marci perveniat, eo casu non obstantibus contentis in presenti instrumento liceat et licitum sit ipsi domino Dorino habere quas-cumque possessiones et terras quas in dicta insula Mitileni habebat et tenebat quondam dominus Palamedes Gataluxius pater ipsius domini Dorini; salvo et specialiter reservato si dominium Enei Foliarum Tasii et Samotracie medio dicti domini Marci recuperaretur eo casu, pervenire debeant dicta loca videlicet Enei Tasii et Samotracie tantum et restitui dicto domino Dorino; et eo casu dicte possessiones reservate in insula Mitileni nullo iure spectent dicto domino Dorino, sed pleno iure spectare debeant dicto Marco et eius heredibus ac successoribus.

Actum Janue in palatio solito magnifici domini potestatis civitatis, Janue in sala de medio Serravallis videlicet ad cameram solitam in dicta sala prefati magnifici domini vicarii, anno millesimo CCCC octuagesimo octavo, indictione sexta secundum Janue cursum, die mercurii tercia decembris in vesperis.

FINE DEI DOCUMENTI.

ISCRIZIONI GEMMARIE

Seconda Serie

Le nuove iscrizioni gemmarie che presento ai cultori di questo ramo d' archeologia, son destinate a far seguito alla serie da me pubblicata nello scorso giugno, dalla quale, anzi, non vanno disgiunte che per effetto della necessaria scompartizione dello spazio fra le diverse materie nel modo più consentaneo all' indole ed alla peculiare economia del volume di cui fanno parte: epperò ho dato alle iscrizioni di questa seconda serie una numerazione continuativa a quelle della prima; e per la stessa ragione eviterò studiosamente di qui ripetere cose dette o accennate colà, riferendomi onninamente a quanto